

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V zamestvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 3. februarja 1939.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadruga tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Ali so biološke osnove slovenstva ogražane?

1.

Videz je, da smo se Slovenci polagoma začeli zavedati, kakšne usodne nasledke ima lahko za našo narodno prihodnost naglo padanje našega naravnega prirastka. Skrb, ki že leta mori zahodnoevropske narode, se loteva tudi nas. Slovenci smo še prva povojna leta po svoji rodnosti prekašali večino teh narodov, saj je takrat še prišlo pri nas na tisoč oseb skoraj 50 rojstev na leto. Noben evropski narod na naši civilizacijski stopnji nas ni v tem pogledu dosegel. Danes dosegajo samo še nekatere vzhodnoevropske države to višino rodnosti, Slovenci sami pa smo zdrknili glede števila rojstev v zadnjih letih na 22 odstotkov in se bližamo s tem tistim narodom, ki jim prerokujejo, da so obsojeni na počasno izumiranje. Slaba tolažba je za nas, da je začela padati rodnost celo pri Srbih, ki izkazujejo med vsemi evropskimi narodi zraven Rumunov največje število rojstev. (Danes je pri nas povprečno v vsej državi samo še 29 rojstev na tisoč prebivalcev.)

Nas Slovence pa mora še posebej vznemirjati, da je pri nas umrljivost še vedno visoka — posebno umrljivost dojenčkov, ki je v hudem nesorazmerju s civilizacijsko stopnjo našega naroda. Ta umrljivost povsod drugod vidno pada, samo pri nas se zadnja leta skoraj nič ni znižala. To glasno priča o nepovoljnih higienskih in socialnih razmerah našega kmečkega in delavskega ljudstva in o usodnem vplivu, ki ga ima naše gospodarsko propadanje na naš naradni prirastek. Ni ga naroda v Evropi s tako razširjeno pismenostjo in ljudsko izobrazbo, ki bi v odstotkih izkazoval tako visoko število smrtnih primerov pri dojenčkih. To dejstvo naravnost kriči po načrtnem delu za dvig gospodarskega in socialno zdravstvenega stanja na naši vasi in v naših delavskih revirjih.

Če primerjamo danes naš slovenski naravni prirastek z naravnim prirastkom v Nemčiji, moramo ugotoviti, da se je razmerje zelo spremenilo v našo škodo. Prva povojna leta smo Slovenci imeli skoraj dvakrat toliko rojstev na 1000 ljudi kakor Nemci. Danes se je Nemcem posrečilo z različnimi ukrepi, podporami (premirami) je nekdo v zadnji »Sloveniji« zapisal, torej z načrtno populacijsko politiko začasno celo dvigniti število rojstev, tako da se danes s svojimi 18‰ bližajo našemu številu 22‰. Res je, da je pri njih število rojstev spet začelo padati, a kdo nam je porok, da se bo pri nas padanje ustavilo? Naravnost vsiljuje še vprašanje, če je pri nas življenjska moč naroda in volja do potomstva v resnici tako padla, ali pa so neki drugi, podrejeni vzroki, ki bi se dali ob skupnem prizadevanju vseh Slovencev odpraviti. Naša dolžnost je, da se tega vprašanja z vso resnostjo lotimo in da se skrbno varujemo, da bi ga iz politično demagoških nagibov speljavali na stranski pota. Naj ga vsak obravnava s svojega vidika, a naj si nihče ne domišlja, da ga je v celoti zajel. Ni mogoče, vprašanje z enega samega vidika izčrpano obravnavati. Za vse pa velja, da je treba ločiti med vzroki, ki so splošni in veljajo za vse civilizirane narode, in med vzroki, ki veljajo zraven teh še posebej za nas Slovence.

2.

Padanje rojstev — splošen pojav pri civiliziranih narodih.

Demografija je dandanes že zelo razvita znanost, in mnogi resni znanstveniki in politiki vseh smeri so predmetno vprašanje preučevali in prišli do skupnih spoznanj, ki lahko veljajo kot splošno priznana dognanja. Pri neki stopnji civilizacijskega razvika vidimo pri vseh narodih začetek padanja rodnosti. Civilizacije tu ne štim s kulturo. Ko govorim o civilizaciji, mislim predvsem na racionalizacijo gospodarstva, na pridobitve tehnike, na posplošnje pismenosti, na ljudsko

izobrazbo, na knjige, časopise, radio, kino, društveno življenje, na moderne potrebe glede stanovanja, prehrane, higijene, obleke in še na marsikaj, kar postaja današnjemu človeku vsakdanja potreba, kar pa stopnjuje vzdrževalne stroške za posameznika in za družino, zmanjšuje na ta način v današnjih razmerah voljo do potomstva in mogočnosti ustanavljanja in preživljanja družin, zlasti družin s številnimi otroci. Moderno civilizacijo spremljajo vrhu tega pojavi, ki resno ogražajo ljudsko naravnost ter s tem pospešujejo razkroj življenjske moči naroda. Za vse narode, posebno še za majhne, kakor smo Slovenci, je naravnost vprašanje življenjskega obstoja, kako se je zoperstaviti izrodkom moderne civilizacije z njenimi slabostmi in razvadami, njenim uvajanjem raznih potreb, ki niso v skladu z življenjskimi pogoji našega kmečkega in delovnega ljudstva, kako ustaviti val plehke kozmopolitične civilizacije, ki najresneje ograža organski razvitek samosvoje narodne kulture. Nesmiselno bi bilo vsako prizadevanje, da se povrnemo v primitivne razmere. Tam, kjer gospodarsko propadanje in obubožanje sili ljudstvo, da omejuje izdatke za sodobna hranila, kakor na primer za sladkor, izdatke za petrolej, za knjige, časopise, za obleko, zdravila, vidimo, da s tem peša tudi ljudsko zdravje in življenjska moč naroda. Res je splošen pojav, da ima prav vrhna plast prebivalstva, ki živi v izobilju, najmanj potomstva, abotno pa bi bilo sklepati iz tega, da siromaštvo ugodno vpliva na rodno moč ljudstva. Res je le, da je pri narodih, živečih v primitivnih, patriarhalnih, četudi siromašnih razmerah, večja volja do potomstva, kar ima svoje vzroke, ki jih tukaj ne mislim analizirati. Ko pa ljudstvo doseže neko stopnjo blaginje in civilizacije, vpliva gospodarska stiska in ob-

ubožanje naravnost kvarno na naradni prirastek. Demografska statistika dokazuje, da gospodarska konjunktura ugodno vpliva na narast zakonov in otrok. Vse to je naravno, če mislimo, ko govorimo o narodu, v prvi vrsti na široke plasti delovnega ljudstva, ki ne živi v izobilju, ampak se bori za svoj pošten vsakdanji kruh.

Previdno je treba sprejemati tudi trditev, da je rodnost ljudstva zanesljivo merilo za njegovo naravnostno stopnjo. Če je visoka stopnja srčne kulture, izredno majhna kriminaliteta, velika skrb za vzgojo otrok in varstvo mater, močno razvito socialno skrbstvo dokaz za naravnostno raven naroda, potem moramo šteti nekatere majhne severne narode med naravnostno zelo visoko stoječe, kljub temu, da je pri njih rodnost izredno nizka. Poznamo alpske pokrajine, kjer se ljudstvo trdno drži svojih izročil in je versko življenje močno razvito, naravnostna raven nedvomno visoka, a naradni prirastek pod povprečjem. Gospodarski ustroj utegne tu imeti svoj vpliv. Če prevladuje srednja in velika posest, je mogočnost ustanavljanja samostojnih družinskih ognjišč na deželi majhna, stroga javna morala pa omejuje število nezakonskih otrok. Drugod je pri isti gospodarski strukturi naradni prirastek večji, ker je večje število nezakonskih otrok. Podjuna na Koroškem, kjer prevladuje srednja kmečka posest, je imela izmed vseh slovenskih pokrajin pred vojno in prej ko ne ima še danes najmanjši naradni prirastek, medtem ko so imeli sosedni nemški okrajji zaradi večjega števila nezakonskih otrok ugodnejšo populacijo. Edino tu je nemški življenjski slovenskega po rodnosti. Na Štajerskem so Slovenci glede rodnosti stali daleč pred Nemci. Ta izvajanja imajo zgolj namen, da svare pred prenapetimi sklepi, nikakor pa nočejo maliti pomena naravnostnih in vzgojnih činiteljev za razvoj populacijskih razmer.

(Dalje prihodnjič.)

Kako vidi vseevropec sedanji svet

Predsednik »Panvropske unije« Coudenhove-Kalergi piše v svojem »Evropskem pismu« za mesec prosinca tega leta o odločilnih časih velikega boja prepričan glede totalne države in svobodnega človeka, ki so se pričeli z znanim novoletnim govorom predsednika USA Roosevelta. Ta boj, ki obsega vseh pet delov svet, pravi Coudenhove, da bo v tekočem letu odločen. Coudenhove pripoveduje naprej približno takole:

Ko je bil še Lenin živ, je bil boljševizem še miselna svetovna moč, ki je zajemala milijone prostovoljnih revolucionarjev po vsem svetu. Po Leninovi smrti je pa začel počasi izgubljati privlačnost. Stalin je državnik, ni pa prerok. Pod njegovim vodstvom je Sovjetska unija še vedno svetovna sila, ni pa več moralna avtoriteta. Še vedno ima sicer v službi svoje mednarodne agente, vendar njih vpliv pojema, odkar je Stalin obglavil ali pa pregnal glavne nosilce boljševiške ideologije. V svetu idej je Trotzki, ki je brez moči, še vedno večji, kot vsemogočni Stalin. Zaradi tega ima dandanes boljševizem podrejeno vlogo v ideološkem boju za svetovno gospodstvo, ki se sedaj bije na široki fronti med demokratično in fašistično ideologijo. Tega ideološkega boja pa ne gre zamenjati z borbo med velesilami za politično moč. Okolnost, da je Rusija zaveznik Francije, ne izpreminja dejstva, da ima boljševizem totalitarni značaj in da bi bilo naravnost nesmiselno šteti komunizem med demokratične sile. Tudi na daljnem vzhodu gledajo ljudje položaj napačno, če mislijo, da gre v boju med Japonsko in Kitajsko za borbo med totalitarnostjo in demokracijo. Gre le za boj med dvema vojaškima diktaturama.

Totalitarna bojna fronta Nemčija-Italija se je stopila šele leta 1938. v enotno ideološko fronto, ko je Mussolini prevzel plemenske nauke. Dotlej

sta bili sicer dve sorodni, pa v bistvu različni miselnosti: Mussolinijev fašizem izhaja iz d'Annunzijeve in Nietzschejeve ideje, Hitlerjev nacionalni socializem pa je zrastle po Rosenbergu in Houston Stewart Chamberlainu iz sanj Riharda Wagnerja. Fašizem ima v sebi klasične (Macchiavellija, renesanco) ustavine, nacionalni socializem pa romantične (mitos severne rase). Šele sankcije Zveze narodov so ustvarile tudi miselno sintezo med italijanskim državnim načelom in nemško vero v raso. Pri tem so zmagali nejasni Hitlerjevi ideali nad jasnimi Mussolinijevimi mislimi in fašizem se je podvrnil narodnemu socializmu.

Pa tudi zopertotalitarna svetovna fronta je mogla šele počasi premostiti notranja nasprotja. V nji so bile čisto bistveno nasprotujoče si ustavine: različne krščanske konfesije, konservativci, liberalci in socialisti. Šele prepričanje, da je antisemitizem le začetek in da gre glavni napad zoper krščansko svetovno naziranje, je bilo v stanu dedno nasprotje med krščanstvom in liberalizmom deloma odpraviti in ustvariti zopertotalitarno enotno bojno črto. Da je bila zopertotalitarna fronta toliko časa v ofenzivi — končno zmaga le tisti, ki je v ofenzivi tudi v ideološkem boju — so kriva le svetovno nazorna nasprotstva med krščanstvom in liberalizmom. Zato je bil svetovni fašizem povsod v ofenzivi. Katoliška cerkev je šele potem, ko je Ignacij Loyolski začel nastopati napadalno, spet nazaj pridobila velike dežele.

Rooseveltov govor pomeni prehod iz defenzive v ofenzivo, ker ne brani, ampak obtožuje. Letošnje novo leto se je začelo z ideološko ofenzivo zoper totalitarno državno miselnost. Hitler in Mussolini sta vodnika na eni strani, na nasprotni sta pa dva velika moralna vodnika, papež Pij XI. in predsednik Roosevelt. Pij XI. je vodnik nele katoliške Cerkve, ampak vesoljnega krščanstva in

Modna blaga

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

P.t inc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

še več: vseh vernih ljudi na svetu, ki se borijo za krščanstvo in moralo zoper novodobno malikovanje in plemensko načelo. Vse človeštvo, brez razlike veroizpovedi, vidi v njem prvega duhovnika

Nič ne pomaga

Vsi Slovenci smo danes soglasni v prepričanju, da nam pretirani državni centralizem škoduje v vsakem pogledu. Njegova glavna napaka je pač v tem, da na vseh koncih in krajih na vse mogoče načine daje centrali in njeni okolici prednost, ki grede v škodo drugih delov države. V Sloveniji že dolgo časa opažamo, da se posamezna podjetja selijo od nas v okolico glavnega mesta Beograda. V zadnjem času opažajo podobne pojave tudi že na Hrvaškem. V obeh primerih se je javnost začela zanimati za vzroke tega preseljevanja in povsod je prišla do prepričanja, da se je to preseljevanje začelo zaradi ugodnosti, ki jih imajo podjetja na področju, ki uživa velike predprijave ne samo v davčnem, temveč tudi prometnem pogledu. Poleg tega je danes država eden največjih kupcev, in o vseh teh kupčijah odloča Beograd. Zato je naravno, da ima prednost prodajalec, ki je bliže tistim, ki odločajo o nakupih in nabavah.

Slovenski gospodarstveniki brez izjeme poudarjajo, da je glavni vzrok za izseljevanje naše industrije iskati v previsokih samoupravnih dajatvah. V resnici so samoupravne dajatve v Sloveniji najvišje in daleč presegajo dajatve v drugih delih države. Poleg tega pa je še davčno izterjevanje pri nas najbolj strogo. Ta dejstva bistveno zmanjšujejo konkurenčno sposobnost naših podjetij, in seveda ni čudno, če iščejo svojo rešitev v izselitvi, tako kakor delavci, ki morajo s trebuhom za kruhom.

Izseljevanje industrije pa ne povzroča samo večje nezaposlenosti med našim narodom, ampak s tem se občutno slabi tudi naša davčna moč. Zato

krščanstva v časih, ki so najusodnejši od časa preseljevanja narodov. Ni zavzel stališča zoper kakšen določen narod ali pa določno državno obliko, ampak zoper misel totalitarne malikovanja države in zoperkrščanski plemenski antisemitizem. Vsaka njegova beseda, ker ne stoji na čelu kakšne velesile, ampak svetovne cerkve, odločilno vpliva v boju duhov in src. Predsednik Roosevelt je postal poglavitni predstavitelj liberalnega in humanističnega svetovnega nazora. Ni Amerikanec, ampak velik človek, obdan z eno največjih moči na svetu, govoreč ameriške, britanske, francoske, skandinavske in drugih demokracij v borbi zoper zoperdemokratske in zoperhumanitarne misli in moči današnjih dni. Izpoveduje tisto, kar si drugi povedati ne upajo ali pa ne morejo. Hladno je stopil v boj, ki ga je izzvala totalitarna miselnost.

Tako smo stopili v letu 1959. v odločilno stopnjo svetovne zgodovine, v sredino ideološkega boja, ki po svojem pomenu presega verske boje za časa reformacije in borbe za časa razsvetljenstva in se da primerjati kvečjemu boju med krščanstvom in poganstvom v prvem stoletju po Kristusu. V tem boju je postal Atlantski ocean ožji kot reka Ren in najmanjša država sveta, Vatikan, najmočnejša velesila.

ima odhod vsakega podjetja dvojni nasledek: povečanje števila nezaposlenih, ki padejo v javno breme, in izpad pomembnega davčnega predmeta. Nadaljnji nasledek tega pa je, da rastejo potrebe naših občin in banovine, ki jih po dosedanem običaju krijejo na ta način, da povišujejo svoja bremena na najrazličnejše načine.

Vsakomur mora biti jasno, da takšna pota ne

Demokracija in sožitje narodov

Razvoj mnogojezične Švice v enakomiselnost ljudstvo, zveze v narod pa je bil mogoč, ker je privzemala država zmeraj obliče najožje domovine, s katere koli pokrajine jo je kdo opazoval. Romanom, nemško govorečim, Graubündencem in Tesincem je bilo dano, da so našli sebe in svojo samobitnost v svojem kantonu kakor v celi zavezi. Na Švico so zmeraj lahko gledali kot na povečanje svoje posebne domovine; kajti tuji element, s katerim so se zvezali, se jim ni vsiljeval, ni se jim bilo treba bati, da jih bo prevladoval drugače uravnani, kakor je tudi nastal posamezni zakon zdaj s to, zdaj z ono večino.

S tem je bilo rešeno vprašanje narodnostnih držav: skupno državo so lahko čutili pripadniki vsake jezikovne skupine kot svoje lastno, po svoji podobi ustvarjeno občestvo. Švica ni samo dovoljevala Nemcem in Romanom, da so živeli nemoteno zase in na svoj način; vsaka narodnost je lahko tudi vsak hip aktivno vplivala na dr-

vodijo do rešitve, marveč le v vedno večje obubožanje in revščino. Zato morajo po tem spoznanju tudi tisti, ki odločajo pri naših samoupravah, to upoštevati in skušati na svojem področju podjetnost vsake vrste pospeševati tudi s tem, da zmanjšajo bremena.

Smo ravno v času, ko se pripravljajo novi preračuni. Do sedaj še nismo imeli priložnosti spoznati novega banovinskega preračuna. Na pogled pa je bil že načrt preračuna mestne občine Ljubljanske. Ugotoviti moramo, da je ta načrt sestavljen čisto v starem duhu, in da se dosedanja bremena že zopet povišana za dobrih pet milijonov dinarjev, kar ni majhna stvar. Ljubljanska občinska politika je že v preteklosti veliko grešila in odgnala dosti industrije in drugih podjetij, ki so bila pripravljena, se tukaj naseliti. Videti pa je, da se tudi sedanja občinska uprava ne more ločiti od starega zgrešenega občinskega gospodarstva.

Po navadi so glavna deželna mesta tudi sedež dobro razvite trgovine in dobro stoječih trgovcev. Kako slabo je v tem pogledu v Ljubljani, nam kaže statistika trgovstva za l. 1958. Ljubljana je imela to leto 1.589 samostojnih trgovcev. Vsi ti so zaposlovali 124 učencev, 122 učenek, 416 pomočnikov in 481 pomočnic; skupaj torej 1.145 pomožnih moči. Na enega ljubljanskega trgovca torej ne pride z vajenci vred niti ena pomožna sila. Na vseh 1.589 samostojnih trgovcev pa le 416 pomočnikov. Ta statistika je pravo spričevalo revščine tistega sloja ljubljanskega meščanstva, ki je bil nekdanj najbolj pomemben in tudi najbolje stoječ.

Nič ne pomaga samo čakati, kdaj bo prišla rešitev naših težkoč s pravičnejšo ureditvijo države; in nič ne pomaga v tem pričakovanju boleče rane zdraviti samo s poviševanjem samoupravnih bremen. Kot vidimo, nas to vodi v gospodarsko pogubo in naravnost pospešuje centralizacijo. Avbec.

zavo tako močno, da je bila prepojena od njenega duha in prežeta od njene volje.

Spolnitev zahtev formalne demokracije (inicijativa in referendum), ki je dala, da je vsak Švicar stalno sodeloval pri skupnih zadevah, je mogla najbolj zakoreniniti državo v zavesti vseh ver, strank in jezikov in razdeliti odgovornost na vse ljudstvo. Četudi niso rabile narodnosti lastne organizacije, ker so imele za vsa vprašanja zvezne politike v svojih kantonalnih govorec in branilce, je vendar država popolnoma upoštevala razčlenbo prebivalstva po jeziku. Pri volitvah v zvezna oblastva in pri imenovanju zveznih uradnikov se je izvedlo prostovoljno in daljnosežno sorazmerno zastopstvo vseh narodnosti.

Že v začetku Helvetike so sestavljali tako vlado kakor komisije zakonodavnega telesa zastopniki obeh jezikovnih skupin. V sodobni zvezni državi se je do konca izvedla ta molče izražena domemba; zvezna ustava od leta 1874. je to načelo vsaj v enem primeru izrecno ustanovila: člen 107. določa glede volitve udov zveznega sodišča in namestnikov po zveznem zboru, da »se je treba na to ozirati, da so zastopani vsi trije državni jeziki«.

Praktično pa so šli še precej dalj. Kakor zakonodajna in najvišje sodišče, je bila tudi izvršilna oblast, zvezni svet, zmeraj sestavljena iz Nemcev in Romanov, nič manj komisije, oddelki in vsi zvezni uradi. O vsaki državni izjavi so se torej hkratu posvetovali in jo oblikovali Romani in nemško govoreči, vse narodnosti so se združile k skupnemu delu. Ni bil samo jezik zaveze trojen, ampak tudi njeni možgani in njena duša. Tako je bilo enako lahko za Švicarje vseh jezikov, da so spoznavali v zvezi sami sebe in jo ljubili kot svoje lastno delo, svojo pravo domovino.

Svoje kulturne domovine so lahko našli nemški in romanski Švicarji tudi izven državnih meja: v svoji politični domovini, ki je vse spet združevala, so videli uresničene potrebe, ki so se jim zdele zmeraj za življenje posebno važne. Švica je postala domovina za vsakega, Švica je dajala vsem varnost, da so lahko ostali sebi samemu zvesti; noben del naroda ni bil zapostavljen, nobena posebnost izgubljena, razen po lastni volji. Tako so se združili zaveznički vseh jezikov v svojo korist in iz najsvobodnejšega sklepa v državno skupnost, v narod najbolj bodoče upodobitve. Tako pa je tudi zgubila vso nevarnost za Švico njihova kulturna različnost, ki bi bila lahko postala pri politično ločenih narodih vzrok uničujočega sovraštva.

Kar je veljalo drugje za slabost, je postalo tukaj korenina moči: s tem, da je Švica obdržala mnogovrstnost ljudstva in združila mnoštvo brez sile, je rešila svojo najplemenitejšo nalogo, in v tem se je navadila gledati svojo veličino. V tej spolnitvi je postala vzor Evrope.

Enakopravnost jezikov je bila samo sredstvo, da doseže ta namen. Kjer je bilo razmerje med jezikovnimi skupinami slabo, niso mogli pomagati najprevidnejši ukrepi. V Graubündenu je prebila država dolgo še v 19. stoletju z enim jezi-

Dr. Jos. Regali:

Ob dvajsetletnici slovenske „Narodne galerije“

(Nadaljevanje.)

Za renesančni oddelek, ki naj bi bil v prvi dvorani iz stopnišča proti Tomanovi ulici, sem namenil zraven oltarja iz vasi, ki je že sedaj v zbirki, 4 iz zgodovinske razstave slovenskega slikarstva l. 1922. znane renesančne slike (3 z Gorenjskega, 1 s Štajerskega). Predlagal sem, da naj se pridobi nekaj, četudi manjših slik slovenskih Schiavonov, ki so delali v Benetkah, pa so bili rojeni Slovenci. Svetoval sem, da naj bi stopili v stik z lastnikom nekega gradu na Dolenjskem, in da naj bi šel kdo pregledat neko zbirko, ki je bila pred leti s Kranjskega prenešana v sedanje zamejstvo, in pa da naj se preišče še gradivo po Štajerskem, da bi dobili kakšno domačo renesančno slikarstvo. Skupaj sem imel za ta oddelek v načrtu 10 do 12 slik in sem preračunal stroške za pridobitev takih stvari, ki jih »Narodna galerija« še ni imela, s 150.000 dinarji, računajoč, da bi se nekaj novih stvari dobilo v dar. **Renesančnega oddelka sedanja zbirka sploh nima** in se nihče ni brigal za renesanco. Bil bi pa potreben in bi se dal narediti, čeprav ne bi bil tako obsežen in imeniten, kot bi bil lahko baročni oddelek.

Za oddelek 17. stoletja, ki naj bi bil zraven južne ogelne dvorane ob Tomanovi ulici, sem namenil 16 slik. Ena Gladičeva slika in 1 slika iz Strahlove galerije in pa 5 slike iz »Narodnega muzeja« so bile že na razpolago, 7 znanih slik, ki bi jih bilo treba še pridobiti, sem navedel po imenih in lastnikih. Predlagal sem, da naj bi se kdo pobrigal za umetnine, ki so bile v nekdanjem muzeju barona Ehrberga v Dolu in naj bi jih izsledil. Predlagal sem tudi, da naj bi kdo izsledil kakšno »historično« sliko ljubljanskega slikarja Kralja iz konca 17. stoletja, ki ga imenuje Dolničar (Thalmitzcher) imenitnega slikarja zgodovin-

skih prizorov, današnji umetnostni zgodovinarji pa ne vedo o njem ničesar. Priporočal sem, da naj bi poiskali kakšne domače kranjske slike iz 17. stoletja, zraven slik z zgodovinskimi prizori, ki namniso še znane, pa je pri nas nastalo v celem 17. stoletju gotovo nekaj historičnega slikarstva in slik s kompozicijami ni niso mogle biti brez vsake vrednosti. Le raziskano to stoletje pri nas ni skoraj nič, ne le kar se tiče Kranjskega, ampak tudi Štajerskega! Opozarjal sem na Valvazorjev umetniški krog in pa na to, da bi resno poskušali pridobiti kaj iz Valvazorjeve zapuščine, ki je v lasti zagrebške naškofije. Ravno iz Valvazorjeve dobe in iz njegovega kroga nima sedanja galerijska zbirka zunaj nekaj portretov in pa Almanahove skupinske slike ničesar. Za pridobitev novih stvari iz 17. stoletja sem preračunal 50.000 din.

Za prvo baročno dvorano iz 18. stoletja, na oglu Tomanove ulice ob Aleksandrovi cesti, sem predlagal 16 slik. Pet slik je bilo že na razpolago, ostalo bi bilo treba še pridobiti. Predlagal sem, da bi bilo treba najti kakšno sliko Julija Anagnia, da bi bilo treba najti kakšno sliko Julija Anglia, morda v neki zbirki, ki je sedaj v zamejstvu, je pa bila bo potresu v Ljubljani. Omenil sem Anagniovo sliko »Sv. Duh«, ki jo je Anagnio prinesel obenem s sliko »Sv. Dizma« za ljubljansko stolnico leta 1704. v Ljubljano in je bila nekoč v Bistri, prej pa je bila napeta pod sliko »Sv. Trojice« na Vrhniku. Omenil sem tri portrete Danijela Savoyej-a, neko znano sliko Janeza Rainbolta, svetoval sem, naj se pridobita vsaj dve Jamškovi sliki večjega obsega. Dalje naj bi pridobili kakšno Frohmillerjevo mitološko sliko s Koroške in pa zraven dveh po imenu navedenih slik Janeza Jurija Remba, na vsak način kakšno veliko oltarno sliko Janeza Straussa. V ta oddelek bi vsekakor spadala Straussova dela, ki jih ni tako malo in so močno reprezentativna in znatne umetnostne višine, nima pa današnja galerijska zbirka ne enega Straussovega dela. Za nabavo stvari, ki naj bi prišle v ta oddelek, pa jih »Narodna galerija« še ni imela, sem preračunal znesek 70.000 din. (Dalje prihodnjič.)

Najboljše šivalne stroje

ADLER

za dom in obrt ter posamezne dele ter kolesa kupite pri

PETELINC

LJUBLJANA

za vožjo, blizu Prešernov. spomenika

Večletno jamstvo! — Pouk v umetnem vezanju brezplačen

Zvezna država demokracij?

Angleški časnikar Wickham Steed, znan prijatelj Čehov, bojevnik za misel človečnosti in demokracije, napoveduje knjigo mladega ameriškega pisatelja, ki je dolga leta opazoval, kako so izdajali misel zveze narodov in pa, kako je ženevska naprava dosledno zmeraj odpovedala. V tej knjigi bo primerjal stališče Zedinjenih držav, Velike Britanije in drugih demokracij s stanjem, v katerem se je nahajalo 15 držav, ki so potem postale ameriška unija, ko je morala Anglija priznati njihno neodvisnost. Teh 15 držav, prejšnjih angleških naselbin, se je združilo v »prijateljski zvezi«. Toda vsaka izmed njih je obdržala svojo posebno suverenost nad oboroženo silo in glede davčnih in gospodarskih pogodb. Uspeh je bila zmešnjava, in prišlo bi bilo do poloma, če bi se ne bila ustanovila zvezna država z zvezno ustavo. Ameriški pisatelj vabi zategadelj Veliko Britanijo in njene dominione, hkratu z Zedinjenimi državami, Francijo, Belgijo, Švico, Holandsko in skandinavskimi državami, naj se uče iz tega zgleda in naj sklenejo ne zvezo neodvisnih držav, ampak zvezo na federativni podstavi, v kateri bi se zlepe najvažnejše sestavine posameznih suverenosti zaradi samoobrambe in rešitve človeške svobode. Če ostanejo še nadalje ločene, tedaj bo ena za drugo podlegla vojaškim diktaturam. Združene pa in navdušene za skupni namen bodo imele tolikšno moč, da se bodo protiljudski sestavi zrušili eden za drugim.

Lepe so te misli Amerikanca, in mislimo, da ga ni res omikanega človeka, ki bi jih ne bil v tej ali podobni obliki tudi že mislil in ki bi kedaj ne bil sanjal ob njih. A nikoli še doslej niso mogle predreti zidu, ki ga jim je postavila sebičnost nekaterih in omejenost drugih. Toda — ali ni morebiti prav današnji čas dano tistim, ki gledajo naprej in navzgor, da se lotijo dela? Stiska je danes huda, dušna morebiti še večja, kakor tvorna. A v takih časih čakajo ljudje, čakajo narodi preroka, da jim pove odrešilno besedo. Gotovo, v teh časih tehnike bo moral tak prerok govoriti drugače, kakor so govorili preroki v davnih dneh, če naj bo njegova beseda razumljiva in razločna vsakemu. V tem, da bo našel ubrani zven, bo pač njegova veličina in poročstvo njegove zmage.

In če kdo, zlasti mali narodi čakajo željno, v hrepenenju so odprte njihove oči na Zahod. A med malimi narodi čakamo najtežje prav mi Slovenci, razdeljeni, razžaljeni, v svoji biti zatajevani in zanikovani.

Ex occidente lux? Prva beseda je tu, naj bi prišla kmalu, kmalu še tista, ki je dejanje, vsebina in namen!

Internacionalnost nacionalizma

Švicarski dnevnik »National-Zeitung« piše o internacionalnosti nacionalizma. V prizadevanju, revolucionirati svet, je postala kominterna skoraj nevidna, nadomestila pa jo je nacinterna. Angleži niso dolgo hoteli verjeti v njen obstoj, in res je na prvi pogled popolnoma neverjetno, da bi podarjano nacionalistično gibanje moglo delati internacionalno. Pa tudi sicer se zdi nemogoče, da bo nacionalistična država pomagala nacionalizmom v drugih državah na krmilo, ker se mora vendar en nacionalizem zadevati ob drugega. To pa je zmeta, ki jo dela besedna umetnost. Res, da napet nacionalizem na sebi ni posebno pripraven, da živi z drugimi v skladnosti. Toda nacinterna niti ni za oblast res ljudskih in narodnih vlad, ampak za pospeševanje enakomiselnih moških zvez, ki hočejo uvajati diktature pod pretvezo narodne obnovitve. Brž pa, ko imajo take oblastiželjne moške zveze oblast, stavijo svojo osebno moč nad vse. V tem je tudi skrivnost tistega, kar se imenuje napačno »internacionala nacionalizem«.

Italijanski sestanek o plemenskem na Balkanu

V »Istri« beremo:

Odkar se je sprožil tudi v Italiji po zgledu Nemčije židovski problem, izhaja v Rimu polmesečnik, ki

nosi naslov »La difesa della razza« (Zaščita rase). Dodatek k naslovu se glasi: »Znanost, dokumentacija, polemika, vprašanja«. Revija urejuje Telesio Interlandi, v redakcijskem odboru pa so profesor dr. Guido Landra, prof. dr. Lidio Cipriani, dr. Leone Franz (?), dr. Marcello Ricci in dr. Lino Busingo. Spričo takega odbora bi človek pričakoval tudi primerno vsebino. Toda časopis prinaša v glavnem ponatiske že znanih slik ali fotomontaž o židih ter manjše članke, ki nimajo z rasmim problemom prave zveze.

Prva letošnja številka (z dne 5. januarja 1939) pa je prinesla na prvi strani zanimivo karto, ki bo zanimala tudi naše bralce. Karta predstavlja Sredozemljsko morje. Ozemlje, ki ga obdaja, je barvano v štirih barvah. Bela barva prikazuje ozemlje, kjer biva izključno samo italijanska rasa. V tej barvi je narisana vsa Italija, poleg tega pa še Kerzika, južni del Švice in vzhodni del Južne Francije ter na vzhodu Notranjska, Gorski Kotar, Hrvaško Primorje in Dalmacija. Ozemlje, kjer je italijanska rasa močno zastopana, je svetlosivo. Tako ozemlje je v Libiji in Tunisu ter v srednjem delu Južne Francije in ob dokaj širokem pasu onstran Velebita.

Temnosivo pa je ozemlje, kjer je italijanska rasa sploh prisotna. V tej barvi obdaja širok pas vso ostalo obal Sredozemljskega morja v Španiji in na Balkanu, pa tudi na maloazijski in na afriški obali. Ob afriški obali je ta pas celo veliko širši kakor je povprečna širina italijanskega polotoka. Značilno pa je, da je tudi zahodni del Južne Francije naslikan v tej barvi, tako da sega ozemlje z italijanskim plemenom prav do Atlantskega oceana. Drugo ozemlje je črno pobarvano.

Zanimiv članek o plemenih je objavil tudi neki Valerio Giorgi v tržaškem »Piccolo della Sera« od 19. januarja t.l. Tam se bavi namreč z izvirov balkanskih narodov, zlasti z vprašanjem dinarskega plemena. Pri svojih izvajanjih se sklicuje na pričanje »nekega Srba arijske rase, to se pravi s plavimi lasmi in modrimi očmi«. Po pisčevem mnenju so namreč pravi Srbi plavalasi in modrooki, kolikor ne gre za »mestice«, ki so nastali po mešanju s črno raso (!). Ta črna rasa je sedanja »dinarska rasa«. Pisec nam ve celo povedati, odkod so prišli ti črnci, »negroidi« na Balkan. Prišli so namreč iz Hindostana. Pripeljal pa jih je na Balkan sam Aleksander Veliki. Po njegovi zaslugi so prišle torej v 4. stoletju pred Kristusom na Balkan žene iz hindujskega plemena in možki iz najnižje indijske rase »parijev«. Potomeci teh Indijcev najnižje vrste so sedanji Cigani, Cincarji, Vlahi, Morlaci in Uskoki.

Na ta izvir »dinarske rase« spominja po avtorjevem mnenju tudi ime »Črna gora«, češ da se je prvotno glasilo »Črnoj gorae«, kar prevede on v »Monte dei Černoje«, to je v gorah nekega črnega plemena, ki je nosilo to ime in ki je dalo Srbiji pozneje dvanajst kraljev in dva carja.

Ne maram tu niti naštevati vseh slabih lastnosti, ki jih pripisuje člankar potomcem teh črncev, in tudi nočemo pobijati njegovih »znanstvenih« ugotovitev. Svetovali bi mu samo, naj si izbere bolj hvaležno polje za podobna razmotrivanja... P. P.

Nov slovar

Slovar bo zmeraj poglaviti posredovalec za tuji jezik, najbolj neposredna pot do njega. Tudi tistemu, ki tuji jezik že dobro pozna, bo dober slovar vselej in stalni svetovalec v dvomih. Kajti vsakdo ve, ki ima opraviti praktično s tujim jezikom, kolikokrat bo navzlic približno jasni predstavi o vsebini in smislu tuje besede vendarle v zadregi, če mu bo treba najti in povedati zanjo primerno in odgovarjajočo domačo besedo.

Pred kratkim je izšel v »Zbirki žepnih slovarjev in učbenikov« v založbi Jugoslovanske knjigarne »Nemško-slovenski slovar«, ki ga je sestavljal dr. France Tomšič. Slovar je izšel v pripravi in prikupni žepni obliki na 760 straneh. Že oblika kaže, da ima slovar predvsem namen, služiti praktičnim potrebam. Besedišče pa je vendar tako bogato, da se bo z njim lahko vsak bralec prebil tudi skozi težja nemška besedila. Poskusi z njim so nam pokazali, da upošteva v precejšnji meri tehnično izrazoslovje, nekaj, kar je bilo pri dosedanjih slovarjih le prerado potisnjeno bolj v stran. Prilagojen je tudi novemu pravopisu, kar njegovo vrednost še zvišuje.

Hi koncu nekaj opazk in nasvetov.

Pri prihodnji izdaji, ki jo bo slovar gotovo kmalu učakal, bi bilo želeli, da se izogne nepotrebnim jugoslovenizmom, kakor »smatrati« in drugim. Res je sicer, da ima nekatere tudi še »Slovenski pravopis« Breznika in Ramovša, a vendar je prav tako res, da kaže pravopis po navadi z enačajem tudi na pravilno slovensko besedo. Besedo terišče ima slovar na primer sploh samo v neslovenski obliki (torišče). Sploh bi bilo dobro, če bi se naši slovarniki izogibali besed, ki so bile ljudski govoriči od nekdanj tuje, ki so ji tuje tudi danes, besed, ki jih je uvedla žurnalščina v naš jezik in ki se jih vsaj skrbni pisatelji izogibljejo. Sem spadajo tudi tuje, tuje kljub navidezni domači obleki, kakor na primer »kurje oko«. »Kurje oko« je namreč popolnoma brezmiseln dobesedni prevod nemške besede »Hühnerauge«, ki pa nima z očesom naše koristne domače perjadi prav nobene zveze, ampak je nastala iz Hürnauge = Hornauge, kar fiziološko pravilno označuje pojav roženotrdnega izrastka na koži. »Kurje oko«

se je sicer že res zarilo globoko v našo govorico, bolj kakor marsikateremu bolna tvorba, ki se tako nesrečno oznamnjuje s to besedo. Zato se je pač vsaj za zdaj vsak slovar težko popolnoma ogne. Vsekakor bi pa moral imeti poleg nje in na prvem mestu domačo besedo. V našem primeru tem bolj, ker jo preprosto ljudstvo še zmeraj uporablja.

Slovar bi tudi pridobil, če bi besede naglašal. Ne morebiti samo zaradi tujcev, četudi bo vsak od njih naglas hudo pogrešal. Tudi domačemu človeku bi bilo ustrezno z njim. To pa zaradi tega, ker se pod tujimi vplivi zgublja čut za pravi slovenski naglas. Kajti tudi ta je eno izmed bogastev našega jezika, saj mu daje tisti muzikalni ritim, kakor ga nima razen ruščine noben slovenski jezik, in tudi od drugih le malo!

Mali zapiski

Dvajsetletnica smrti Ivana Cankarja

K svoječasnima sestavkoma pod tem naslovom poročamo z zadoščanjem, da je dvajsetletnico Cankarjeve telesne smrti dodatno slavilo »Slavistično društvo« v Ljubljani s predavanjem prof. dr. Slodnjaka in recitacijo Cankarjevih del po členu Narodnega gledališča v Ljubljani Cirilu Debevca. Prav tako je proslavilo Cankarjev spomin Narodno gledališče v Ljubljani z odkritjem Cankarjeve sohe, delo akad. kiparja Nikolaja Pirnata, s posebno spominsko akademijo in novo uprizoritvijo Cankarjevih »Hlapcev« v okviru spominskega tedna, v katerem bodo uprizorjena v ljubljanski drami sama slovenska dela, obenem pa bo v tem času gostovala ljubljanska drama s »Hlapci« v Mariboru, mariborsko »Narodno gledališče« pa z uprizoritvijo Cankarjevega »Kralja na Betajnovi« v Ljubljani.

Poglavje iz samopreskrbe

Nemci bi hoteli vse stvari, za katere nimajo surovin doma, izdelovati umetno. Ker nimajo na primer kavčuka, ki se dobi le iz nekaterih dreves tropskih krajev, so tudi tega začeli tako izdelovati. Tak kavčuk imenujejo buno. 1000 kg naravnega gumija velja danes v Hamburgu 900 mark, še pred dobrim pol leta pa je veljal celo samo 700 mark. Za izdelavo iste množine umetnega gumija pa je treba samo električne energije 40.000 kilovatnih ur. Ker pa stane v Nemčiji kilovatna ura 7 pfenigov, ki se oddaja velikim odjemalcem po 9 pfenigov, stanejo torej samo lastni stroški električne energije za 1000 kg umetnega gumija 2800 mark, za velike odjemalce pa še celo 3000 mark, torej tri- do štirikrat toliko, kolikor je ves izdelek vreden. Seveda pa to še niso vsi stroški, zlasti niso sploh upoštevani stroški za surovine.

Znamenje časa

Po nemških časnikih posnemamo, da se je v zadnjih treh mesecih preteklega leta zanimanje čitajočega občinstva za Hitlerjevo knjigo »Moj boj« tako povečalo, da so si nekatere newyorške javne knjižnice morale nabaviti številne nove izvede te knjige. Tako je nakupila knjižnica »New-york Public Library« zase in za svojo podružnico v Brooklynu 50 novih zvezkov. V seznamu najpogosteje izposojanih knjig je bila Hitlerjeva knjiga v začetku l. 1938, na dvajsetem mestu, v decembru 1938 pa že na petem mestu.

Brezmiselno početje

»Trgovski list« ugotavlja v uvodniku pod naslovom »Razumljivo razočaranje«:

Na mnogih zborovanjih je bilo že slišati, da nočejo ljudje nič več slišati o resolucijah, ne o anketah in ne o konferencah. Ne sicer zato, ker bi menili, da so resolucije, ankete in konference nepotrebne, temveč ker so prišli do prepričanja, da vse to nič ne pomaga in da se bo še nadalje delalo po starem načinu. Izkušnje so ljudi izučile, da so skoraj vse ankete in konference le lepe dekoracije, da pa se nihče na nasledke teh anket in konferenc ne ozira, temveč dela vsak še nadalje kakor se mu pač zljubi.

Za nas je ta ugotovitev važna, ker priča, da se je vendar začelo povsod zbužati prepričanje, kako brez koristi in zaradi tega tudi brez smisla je bila pot, ki smo jo doslej hodili.

Vprašanje odgovornosti

Ob osemdesetletnici Viljema II., nekdanj nemškega cesarja, piše švicarski dnevnik »Basler Nachrichten«:

Monarhije, kakor je bila nemška, ki niso niti popolnoma absolutne niti popolnoma ustavne, imajo svoj posebni zgodovinski stil: če se konča dobro, tedaj je vladar, če slabo, je dežela predmet zgodovinske povesti.

Drugo Lampretovo predavanje v Celju

Po prvem predavanju župnika Lampreta, ki je govoril o tvorni podobi današnjega kmeta, sledi 15. februarja ob osmih zvečer drugo predavanje, kjer bo govoril o duhovni podobi slovenskega kmeta.

Urednik in izdajatelj: K. Vitko Musek v Ljubljani.

kom in je vendar ostala enotna; v Wallisu ni preprečila razglašena dvojezičnost republike boja med Romani in Nemci.

Tudi v Švici je bilo mogoče, da je uveljavila nemškošvicarska večina svoje naziranje proti Romanom v vprašanjih, v katerih so bili na obeh straneh jezikovne meje različnih misli. Toda tudi temu želu je vzela ostrino pripravljenost, ki se je ozirala na vse mogoče, dajala nadomestke in sklepala kompromise, ki jih je seveda pojačevalo zastopstvo manjšin v vseh oblastvih. Do vojne leta 1914. je bil pa sicer za to redko dan pogoj: Večina političnih naziranj je bila razdeljena po vsej deželi in se ni ustavljala ob jezikovni meji.

Tem ostreje pa so se zadevala nasprotstva pri nemško govorečih in Romanih v vojni, in ugotovili so resno jarek, ki deli ob jezikovni meji Švicarje v dva tabora. Toda trajno le ni mogel nihče prezreti, da so izhajale pritožbe na obeh straneh

Opazovalec

Slovenščina pri železnici

Znano je, da naša železniška uprava slovenščine nič preveč ne upošteva, tako beremo v »Sloveniji«. Če gre za gole napise na postajah, to še ni tako hudo, saj se nanje prav redko kdo ozre. Mongol razburjenja pa doživlja naše potujoče izobraženstvo, ko mora poslušati napačno izklicavanje imen naših postaj. Takoj iz početka naglašam, da teh grehov preprostim vlakovnim sprevodnikom ne smemo niti najmanj zamerjati. Prebrati znajo ime vsake postaje pač točno. Ali kadar ga glasno izklicajo, jim vsako manj navadno ime uide vselej le z nepravilnim poudarkom. Naj navedem nekaj primerov. Na kamniški progi ti izgovarjajo Dúplice namesto Duplice, na Dolenjskem Tóplíce namesto Toplice. Na kočevski progi slišiš pokvarjene naglase, kar pri štirih zaporednih postajah od Dobrépolj do Žlebčica. Sprevodniki tudi niso poučeni, da imajo dolenjske Ponikve čisto drugačen naglas ko štajerska Pónikva. Rádeče pri Židanem mostu in Ráteče Planica, te dve postaji imata poudarek pač na prvem zlogu, silno te pa zaboli v ušesih, ko slišiš, kako se redno z istim naglasom izklicuje tudi postaja Gorenja vas-Retéče. Naj bo teh žalostnih primerov dovolj. Ugotoviti moram v splošnem tole: Ker se godi to mrevarjenje že dolga leta, za marsikateri kraj že sami domačini več ne vedo, kako naj ga naglašajo. In tako gre stvar naprej v veliko škodo našega narodnega ponosa. Vsega tega pa je kriva le železniška uprava. Ta namreč kljub ponovnim opozorilom še ni spoznala potrebe, da bi se v rednih tečajih za sprevodnike posvetila vsaj po ena ura na leto pravilnemu izklicavanju postaj ter bi se vendar že napravil tem neljubim zmedam konec.

Dr. Jože Rus.

Gospodarski položaj Slovenije

Po pravkar objavljenih podatkih Zbornice za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani kaže statistika o gibanju pridobitnih obratov tako končno sliko za l. 1958., da je zaznamovati v obrtu 491 novih obratov prirastka, v trgovini 511 prirastka, v gostinstvu prav tako 101 novih obratov prirastka, le industrija zaznamuje končno število 6 objavljenih obratov.

Relativno največji prirastek kažejo trgovski obrati, vendar pa je pri tem prirastku upoštevati, da gre v glavnem le za manjše trgovine, za katere niso potrebna večja denarna sredstva. V splošnem se kaže, da je v zadnjem četrletju prirastek v vseh štirih, zgoraj naštetih panogah, dosti manjši kakor v prvih treh četrletjih, kar mora imeti svoj vzrok v splošnem gospodarskem položaju in ne more biti samo sezonski pojav.

Opazovalca našega gospodarskega položaja v zadnjih letih ne more zadržati dejstvo, da kaže industrija šest objavljenih obratov, upoštevaje gibanje v vsem preteklem letu. Najzanimivejše pri tem je, da je samo v zadnjem četrletju zaznamovati 10 objavljenih, ki jih 4 prijave v istem četrletju ne morejo odtehtati. Vprašanje razvoja industrije v Sloveniji je tako stopilo v akutno razdobje. Nazadovanje, ki se je dozdalej relativno kazalo v pospešenem ustanavljanju industrijskih podjetij v ostalih delih države, se kaže tudi absolutno v objavi obratov v Sloveniji. Vendar je upoštevati važno dejstvo, da se kaže še vedno dosti zanimanja za snovanje novih industrijskih obratov v Sloveniji, da pa so bile številne prošnje negativno rešene. Ves postopek po sedaj veljavni zakonitih določilih je namreč tak, da se more vsaka prošnja za ustanovitev nove industrije v Sloveniji kot izrazito obmejni pokrajini, negativno rešiti. Navajajo se sicer kot ovire razvoju tudi visoke občinske in banovinske doklade v Sloveniji, ki silijo že stare industrije v naših krajih, da premeščajo svoja obratovališča iz mestnih občin v podeželske kraje, nekatere pa celo v notranjost države, ki jim nudi vse polno prednosti s posebno olajšano možnostjo lažje konkurence. Z nekaj dobre volje bi se dalo vprašanje doklad re-

v prvi vrsti iz sentimentalne potrebe po dejavnosti naroda, ki je bil v odločilnem boju nevtralen. Vsa jeza razočaranja zaradi grozečega razpada Evrope se je morala obrniti navznoter, in medtem ko je onstran divjalo orožje, se je bil v Švici boj med evropskimi kulturami s strastjo peresa.

Prav tako je moralo priti, da so nasledki vojne Romane in nemško govoreče v obrambo njihovih skupnih koristi spet tesneje strnili, in da so oboji kmalu spet z zbujejo pazljivostjo spoznavali prednostji švicarstva.

Toda nacionalizem se ne ujema z bistvom švicarskega naroda. Njegova prednost in posebnost ostane, da je sredi brezmišelnih razburjenj Evrope spolnjeval svoj namen, držati v vrsti pripadnike treh velikih jezikov in različnih kultur ter jim dati, da tako rekoč vsak dan v novi pripravljenosti sklepajo svobodno zvezo, ki je ne morejo omajati še tako velike razlike. Mar je samo majhnost dežele vzrok, da se ni posrečilo povsod?

šiti primerno. Vse bolj se moramo namreč zavdati, da bi dejstvo nazadovanja industrializacije Slovenije moglo v kratkem času imeti usodne posledke v gospodarskem kakor tudi v socialnem pogledu. V vseh ostalih pokrajinah se industrije hitro razvijajo in so v nekaterih pokrajinah že presegle število obratov v Sloveniji. Važen barometer za to so n. pr. tudi podatki o ustanovitvah delniških družb kot tipične pravne oblike za ustanavljanje industrijskih podjetij. Ta statistika dokazuje, da je bilo v l. 1958. v vsej državi ustanovljenih 59 delniških družb, od teh pa v Sloveniji niti ena.

Poglobitev ljubljanske postaje

O tem vprašanju piše »Trgovski list« dne 27. januarja t. l. Sicer so našim bralcem te stvari že znane. Vendar pa so prav v teh dneh spet dovolj stvarne in pereče. Saj se baje pripravljajo samouprave, in prav vprašanje ljubljanske železniške postaje spada med tista, ki nazorno in zgovorno kažejo, da je treba napraviti centralizmu konec prav povsod — ali pa bo Slovenija popolnoma propadla. Res, prav ni kjer se ni obnesel centralizem — za nas, in popolna finančna samouprava je edini izhod.

Ur.

Casopisi poročajo, da so se dela za ureditev kolodvorov v Sarajevu, Skoplju in Blegradu že pričela. Modernizacija teh postaj je zamisljena zelo na široko in bo samo preureditev sarajevske postaje veljala okoli 400 milijonov dinarjev. Modernizacija skopljske postaje bo še dražja, še vedno pa ne bo tako draga, kot preureditev beograjske postaje.

Tudi o modernizaciji ljubljanske postaje se je pri nas mnogo govorilo — pred dvema letoma. Na ljubljanskem velesojmu je bil celo razstavljen načrt, kako naj bi se izvedla poglobitev ljubljanske postaje. Tudi člani vladi so si ogledali ta načrt in priznali, da je poglobitveni načrt najbolj praktičen in zato tudi najcenejši. Bile so tudi že optimistične vesti, da se bo začela misel poglobitve ljubljanske postaje polagoma uresničevati, zlasti je še nastal ta optimizem, ko je bila imenovana posebna sekcija za preučevanje tega vprašanja.

Dejansko pa je vsa stvar kljub vsemu temu optimizmu zaspala in vse kaže, da smo glede poglobitve ljubljanske postaje natančno tam, kjer smo bili — pred dvema letoma. Zgodilo se je spet enkrat to, kar se je dogodilo že toliko in tolikokrat. Najprej smo se močno zagnali z zahtevo po poglobitvi ljubljanske postaje, na vse načine dokazali utemeljenost te zahteve, ko pa je prišlo na to, da bi se morala vsa zadeva začeti izvajati, ko bi bilo treba pripraviti denar, pa je vsa zadeva zaspala. In zopet smo tam, kjer smo bili.

Ljubljansko kolodvorsko vprašanje je staro že pol stoletja. Menimo, da ta njegova častljiva starost že sama opravičuje, da se začne to vprašanje reševati. Pa tudi ne glede na samo starost vprašanja sili še bolj vsakdanja zadrega, ki nastaja zaradi nerešenega ljubljanskega postajnega vprašanja, da se to vprašanje vendar kdaj uredi. In ker ga ni mogoče drugače urediti, kot s poglobitvijo, je seveda treba postajo poglobiti.

Ljubljana je dobila postajo še v času, ko se doli na jugu o železnicah niti še ni govorilo. Čeprav je bila Ljubljana že takrat močno gospodarsko središče, vendar pa je jasno, da nekdanja ljubljanska postaja za sedanjo Ljubljano ne more zadostovati. Če kje, potem je treba preurediti postajo v Ljubljani.

Nikakor ne zavidamo Sarajevu ali Skoplju, če dobila še lepše postaje. Toda vse ob svojem času in vse po vrstnem redu. Ljubljanska postaja je najstarejša, ljubljanska železniška direkcija za železnico najbolj aktivna, poleg tega ima pa ljubljanska postaja največ prometa, a tudi Ljubljana sama je še vedno močnejše gospodarsko središče ko Sarajevo ali Skoplje. Sami razlogi, ki jasno govore, da gre ljubljanskemu postajnemu vprašanju prvenstvo rešitve.

Kljub temu pa je za preureditev sarajevske in skopljske postaje denar na razpolago, za preureditev ljubljanske pa ne.

Ali naj k tej neizpodbitni konstataciji napišemo še komentar?

Žalostno je, kako malo razumevanja je za potrebe Slovenije in njene prestolnice. Tem bolj žalostno, ker se od te Slovenije zahteva zelo mnogo. Slovenija je doslej vsa ta pričakovanja še vedno izpolnila, pa čeprav je bila tako mnogokrat razočarana. Toda od samih razočaranj Slovenija ne more živeti, in to bi morali enkrat spoznati vsi odločujoči činitelji!

Vir centralizma

»Samouprava« piše:

V srbskem delu našega naroda federalistične stranke sploh nikoli ni bilo in je tudi danes ni. Še več, ni bilo niti posameznikov, ki bi bili zastopali federalistični program. Izjemo dela edino slavna Črna gora, kjer misli neka skupina nekdanjih ministrov in dostojanstvenikov, da je z zedinjenjem oškodovana, in je zaradi tega imela za svoj program federalistično ureditev države, to je samostojno Črno goro.

Kar se tiče tistih posameznikov, ne bomo zgubljali časa z njimi, saj je splošno znano, da so tudi med Srbi bili taki, ki so zahtevali zvezno ureditev države, in bilo je za časa Živkovića in Srskića tudi nekaj sodnih kazenskih pravnih, ki so tako rekoč to uradno potrdile. Sicer pa ima v glavnem seveda »Samouprava« prav. Čemu bi se tudi Srbi gnali za federacijo, ko je pa njih glavno mesto tudi prestolnica države, ko torej dejansko sami iz Belgrada upravljajo svoje stvari, a ko obenem upravlja Belgrad tudi vsa državo. Imajo torej zase dobro stran centralizma in federalizma, medtem ko so jim slabe prihranjene.

Pomanjkanje smisla za zvezno državo med Srbi je torej res lahko razumljivo.

Posebnost hrvaškega vprašanja

»Samouprava« je prinesla 27. m. m. sestavek: »Naša javnost in politika g. Mačka«. V njem je nekaj odstavkov, glede katerih bi bilo škoda, če bi čim več ljudi ne zvedelo zanje. Tako na primer pripoveduje, da si del jugoslovenske javnosti razlaga dr. Mačkovo abstinenco zgolj kot njegovo nesposobnost za aktivno politično delo, njegovo opozicionalstvo pa kot posledek dejstva, da je lažje biti v opoziciji kakor na vladi.

Vsekako si torej ta del jugoslovenske javnosti predstavlja stvar čudovito preprosto: sladek je kruh opozicije, a grenak je kruh oblasti. In dr. Maček se je odločil seveda za sladki del, grenkega pa prepustil drugim, da se ukvarjajo z njim.

Kaj pa pravi drugi del jugoslovenske javnosti? Tole:

Ta del meni, da je g. Maček največji nasprotnik Jugoslavije. Ta del opira svoje prepričanje na številne protijugoslovenske izjave g. Mačka.

Sicer pa je prepričanje jugoslovenske javnosti glede dr. Mačka takole:

Samo izjemoma se najde kdo, ki verjame, da je dr. Maček sicer jugoslovensko usmerjen. V hrvaškem delu jugoslovenske javnosti je ljudstvo vznemirjeno zaradi take politike dr. Mačka, ker ne odgovarja prizadevam 95% Hrvatov. Ostali del jugoslovenske javnosti je zaradi dr. Mačkove protijugoslovenske politike še bolj vznemirjen.

Po teh besedah bi torej prav za prav odklanjali dr. Mačka in njegovo politiko vsi tisti, ki so ga pred dobrim mesecem volili, pa še nekaj čez.

Sicer pa misli »Samouprava«, da se v tem primeru ni treba razburjati, in sicer zaradi tega ne, ker je g. Maček nedosleden. To nedoslednost da dokazujejo najbolj njegove izjave, ko je ob neki priliki izšlo v petih tujih listih petero popolnoma različnih izjav. V enem listu je zahteval federacijo, v drugem konfederacijo, v tretjem osebno unijo, v četrtem realno unijo, v petem svobodno Hrvaško. Tudi ni res, da bi Hrvatje mislili isto, kar misli dr. Maček. Hrvatje sploh niso glasovali za dr. Mačka, ampak da rešijo svoje življenje. Zato dr. Maček tudi ni pooblaščen, da bi govoril v njihovem imenu.

Konec sestavka pa moramo navesti dobesedno:

Šele, ko bo kdaj rešeno to vprašanje, se bo moglo začeti reševati hrvaško vprašanje. Zdej to ni izvedljivo. Prvič: ker g. Maček misli eno, a hrvaška javnost drugo. Drugič: tudi če bi g. Maček rešil hrvaško vprašanje, je vprašanje, če bi bila s to rešitvijo zadovoljna hrvaška javnost. To tem bolj, ker nas skušnjava uči, da je ta javnost preklicala že marsikaj, kar so njeni voditelji naredili v njenem imenu. To pa ne pomeni, da je javnost spremenila svoje mnenje, ampak da voditelji niso spoznali pravega prizadevanja te javnosti.

Zato jo treba, da se najprej g. Maček sporazume z željami in prizadevanji svojih prisiljenih volilcev!

Po teh besedah je dvomljivo, da bi bili Hrvatje zadovoljni, če bi dr. Maček rešil hrvaško vprašanje. Kajti najbrž je taka hrvaška posebnost, da je poglavito, če se sploh nikoli ne reši. In če bi se le rešilo, bi menda Hrvatje brž zahtevali, da se vse povrne v prejšnje stanje.